

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

_____ А.Умаров

“КЕЛИШИЛДИ”

Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги

_____

202__ йил “__” _____

202__ йил “__” _____

Рўйхатга олинди: БД -5111600-2.11

202__ - йил “__” _____

ХУҚУҚ СОҲАЛАРИ

фан дастури

Билим соҳаси: 100000 – гуманитар

Таълим соҳаси: 110000 – педагогика

Таълим йўналиши: 5111600 – “Миллий ғоя, маънавият асослари ва ҳуқуқ таълими”

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 201_йил ____ _____даги ____-сонли буйруғининг ____-иловаси билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 201_йил ____ _____ даги ____ -сонли баённомаси билан маъқулланган.

Тузувчилар: Н.Ф.Сайдалиходжаева Низомий номидаги ТДПУ,
“Миллий ғоя ва маънавият асослари” кафедраси доценти,
п.ф.н.

Н.К.Жамалов – Низомий номидаги ТДПУ,
“Миллий ғоя ва маънавият асослари” кафедраси доценти,
ю.ф.н.

Н.Акаева- Низомий номидаги ТДПУ,
“Миллий ғоя ва маънавият асослари” кафедраси доценти

Такризчилар: А.А.Дадашева – Давлат бошқаруви Президент Академияси “Давлат тузилиши ва бошқарувнинг ҳуқуқий асослари” кафедраси доценти, ю.ф.н
кафедраси” доценти,

Ш.Ш. Шаякубов – Тошкент давлат юридик университети, Умумтаълим фанлар кафедраси катта ўқитувчиси, тарих фанлари номзоди.

Фан дастури Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ўқув-услубий кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (202 -йил “__” _____даги “__”-сонли баённома).

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Ҳозирги кунда Ўзбекистон ҳуқуқий демократик давлат барпо этиш ва фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлидан кетмоқда. Ҳуқуқий давлат бу — қонун устувор, ҳуқуқ ҳукмрон бўлган, инсон ҳуқуқлари реал таъминланадиган, давлат ҳокимияти тизими — ҳокимиятлар бўлинишига асосланадиган, мустақил, ўта нуфузли суд ҳокимияти шаклланган демократик давлатдир.

Маълумки ҳуқуқий демократик давлат барпо этиш учун фуқаролик жамияти шаклланган бўлиши керак. Ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти ўзаро боғлиқ, бир-бирини тақозо этувчи ижтимоий ҳодисалардир. Айни пайтда, жамиятнинг умумий маданияти ҳамда ҳуқуқий маданиятининг юқори бўлиши ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этиш учун жуда зарур омилдир. Бошқача қилиб айтадиган бўлсак, ҳуқуқий демократик давлат ва эркин фуқаролик жамиятини онгли, хусусан, юксак ҳуқуқий онгли ва ҳуқуқий маданиятли инсонларгина яратадилар.

Олий таълимнинг фундаменталлиги реал дунёдаги жараёнлар, объектлар ва ҳодисалар орасидаги муносабатларни ажратиб била олишга йўналтирилган бўлиб, юқори малакали мутахассисларни тарбиялашда асос сифатида қабул қилинган. Давлат таълим стандартлари тайёрланаётган кадрларнинг малака ва кўникмаларига юқори талабларни қўймоқда. Шу талаблар замонавий шароитлардан бевосита келиб чиққан бўлиб, уларнинг мақсади таълим олаётган ёшлардан миллий интеллектуал шахсларни шакллантиришдан иборат.

Ушбу дастур Ҳуқуқ соҳалари фанининг предметини ўрганиш жараёнида маъмурий ҳуқуқ, фуқаролик ҳуқуқи, тадбиркорлик ҳуқуқи, меҳнат ҳуқуқи, оила ҳуқуқи асослари, экология ҳуқуқи, жиноят ҳуқуқи, халқаро ҳуқуқ каби соҳаларни ўрганиш асосий мақсад қилинган.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Фанни ўқитишдан мақсад – талабаларда Ҳуқуқ соҳалари фани замонавий муаммолари ҳақидаги билимларини такомиллаштириш, ушбу ҳуқуқ соҳаларининг муаммоларни аниқлаш, таҳлил этиш ва баҳолаш кўникма ва малакаларини таркиб топтириш.

Фаннинг вазифалари:

- ҳуқуқ соҳаларининг асосий масалалари юзасидан чуқур билим олишни таъминлаш;
- турли ҳуқуқ институтларни танқидий таҳлил этиш ва баҳолаш учун зарурий билимлар асосини таъминлаш;
- мантиқий ва танқидий фикрлаш кўникмаларини шакллантириш;

- ҳуқуқий муносабатларга оид қонунларни амалда қўллаш олиш кўникмасини шакллантириш;

– талабаларнинг ҳуқуқ соҳалари билан яқиндан таништириш орқали уларнинг ҳуқуқий билимларини кенгайтириш;

– талабаларда ҳуқуқ тизимининг асосий соҳалари борасидаги назарий билимларни шахс ва жамият манфаатларидан келиб чиққан ҳолда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қўллаш маҳоратини шакллантириш;

– мамлакатимизда мустақилликдан сўнг амалга оширилган ҳуқуқий ислоҳотларнинг зарурияти ҳамда моҳиятини очиқ бериш;

– мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш йўлидаги давлат бошқаруви ва қурилиши соҳасидаги, суд-ҳуқуқ, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоялаш, фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш ва бошқа соҳалардаги ислоҳотларнинг мазмунини талаба ёшлар онгига сингдириш орқали уларнинг ҳуқуқий онг ва маданиятини юксалтириш.

Ҳуқуқ соҳаларини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида **бакалавр:**

- фаннинг назарияси, қонуниятлари ва асосий тамойилларини;

- ҳуқуқ соҳаларига тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларга киритилган ўзгартириш ва қўшимчаларни;

- ҳуқуқ соҳаларига оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни яратиш, уларни экспертиза қилиш, юридик конфликтларни ҳал қилишнинг ҳуқуқий усул ва воситаларини;

- ҳуқуқ фанларни ўқитишнинг ўзига хос жиҳатларига, ушбу фанлар бўйича модулли ўқитиш тизими ва унинг қисмларига, маъруза ўқишнинг интерфаол усулларини ушбу фанлардан маъруза ўқишда қўллашни, кейс-стади асосида дарс ўтишни;

- ҳуқуқ соҳалари ва фанлари ривожланишининг устувор йўналашлари, ушбу ҳуқуқ соҳаларининг назарий фундаментал асослари бўйича;

- ҳуқуқий фанлар бўйича инновацияларни, шунингдек ўқув жараёнини ташкил этишнинг замонавий услубларини;

- ҳуқуқ соҳаларига оид интернет тармоғида мавжуд илмий янгиликларни;

- ўқув жараёнида назарий тайёргарликни ҳуқуқни қўллаш фаолияти билан узвий боғлашни;

- адлия, суд, прокуратура, ички ишлар органлари ва адвокатура амалиёти тўғрисидаги маълумотларни;

- давлат қурилиши ва бошқаруви, суд-ҳуқуқ тизимини модернизация қилиш ҳақидаги маълумотларни;

- ҳуқуқий ахборот тизимларини қўллаш метод ва воситалари **ҳақида билимга эга бўлиши;**

- ҳуқуқ фаолият соҳаларига тегишли фанларнинг сўнгги ютуқларини, илғор хорижий тажрибани ўрганиш ва таҳлил қилиш;

- ҳуқуқ соҳаларига тегишли фанларнинг истиқболи ҳақида тасаввурга эга бўлиш;
- ҳуқуқ соҳаларига оид қонунчилик нормаларини, илмий ва амалий тадқиқотларни ўқув жараёнида қўллаш олиш;
- ҳуқуқ соҳаларига тегишли фанларни ўқитишда замонавий инновацион педагогика, ахборот-коммуникация технологияларини ўқув жараёнига фаол тадбиқ этиш;
- ҳуқуқ соҳаларига тегишли фанларга тааллуқли бўлган тадқиқотларни аниқлаш ва таҳлил қилиш;
- ҳуқуқий ҳужжатлар (норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари, процессуал ҳужжатлар, юридик хулосалар, хизмат хатлари ва ҳоказо) тайёрлаш олиш;
- ҳуқуқий фанларни ўқитишда таълим беришнинг модулли тизимидан кенгроқ фойдаланиш;
- ҳуқуқий фанларга тааллуқли бўлган тадқиқотларни аниқлаш ва таҳлил қилиш;
- ҳуқуқий фанларни ўқитишда амалиёт материалларидан кенгроқ фойдаланган ҳолда таҳлилий фикрлаш;
- республикамиздаги ва хорижий давлатлардаги ҳуқуқий фанларга тегишли илмий ютуқларни, махсус адабиётларни ва бошқа ахборотларни ўрганиш;
- ҳуқуқ соҳаларига оид масалаларни тизимли таҳлил қилиш **кўникмаларига** эга бўлиши лозим.
- ҳуқуқ соҳаларига оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни, ўқув адабиётларини таҳлил қила олиш;
- Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, қонунлари ва қонуности ҳужжатлари мазмунини билиш ва уларни амалда қўллаш олиш;
- ҳуқуқ соҳаларига тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни шарҳлаш ва такомиллаштириш бўйича таклифлар бериш;
- ҳуқуқ соҳаларига тегишли амалиёт материалларини ўрганиш, таҳлил қилиш ва олинган маълумотлар асосида тегишли хулоса ва тавсиялар ишлаб чиқиш;
- суд ҳукмлари, ажримлари ва қарорларини процессуал ҳуқуқ нуқтаи назаридан таҳлил қила олиш;
- ҳуқуқ соҳаларига оид хорижий тажрибаларни ўрганиш ҳамда уларни миллий қонунчилик билан қиёсий таҳлил қила олиш;
- касбий вазифаларни самарали амалга ошириш учун зарур бўлган ҳуқуқий ахборотларни излаш, сақлаш, қайта ишлаш ва узатиш воситаларидан фойдалана олиш **малакаларига** эга бўлиши зарур.
- ҳуқуқий таълимнинг устувор соҳалари бўйича талабаларни фундаментал, шунингдек амалий касбий тайёргарлигини таъминлаш;
- ўқув жараёнини назарий тайёргарликнинг ҳуқуқни қўллаш фаолияти билан узвий боғлиқлигини, талабаларда таҳлилий фикрлашни

шакллантиришни, янги билимларни мустақил эгаллаш ва қўллашни таъминлайдиган ўқитишнинг замонавий шакл ва методлари, педагогик, ахборот-коммуникациявий, инновацион технологиялар асосида ташкил этиш;

- давлат қурилиши ва бошқаруви, суд-ҳуқуқ тизимини модернизация қилиш, бозор ислохотларини чуқурлаштиришнинг ҳуқуқий асосларини ривожлантиришнинг долзарб ҳуқуқий муаммолари бўйича халқаро тажрибани ўрганиш;

- ҳуқуқни қўллаш амалиётига, ўқув жараёнига илмий ишланмалар натижаларини самарали жорий этиш;

- талабаларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш, ҳуқуқий, сиёсий маданиятини ва ҳуқуқий онгини ошириш, уларда ватанпарварлик, юксак маънавий-ахлоқий фазилатларни шакллантириш ва ривожлантириш;

- ўқув жараёнида таълим беришнинг модулли тизимини қўллаган ҳолда талабаларда тизимли мушоҳада юритиш, вазиятни баҳолай билиш, оптимал қарор қабул қилиш қобилиятини ривожлантириш, шунингдек, уларда ҳуқуқий таълим фаолиятнинг тегишли соҳаларини бошқариш кўникмаларини шакллантириш *компетенцияларига* эга бўлиши лозим.

III АСОСИЙ ҚИСМ

Маъруза машғулотларининг мазмуни

Маъмурий ҳуқуқ.

1-мавзу. Маъмурий ҳуқуқ – ҳуқуқ тармоғи сифатида

“Давлат бошқаруви” тушунчаси, функциялари ва принциплари. Маъмурий ҳуқуқ тушунчаси, предмети, услуби, тизими ва манбалари. Маъмурий-ҳуқуқий норма тушунчаси ва хусусиятлари. Маъмурий-ҳуқуқий нормаларнинг турлари, уларнинг функциялари ва тузилиши.

2 -мавзу. Маъмурий ҳуқуқий муносабатлар тушунчаси

Маъмурий ҳуқуқий муносабатлар тушунчаси ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари. Маъмурий ҳуқуқий муносабатларнинг турлари. Маъмурий ҳуқуқий муносабатларнинг субъектлари ва объектлари. Маъмурий ҳуқуқий муносабатларнинг юзага келиши, ўзгариши ва бекор бўлиши асослари.

3 -Маъмурий ҳуқуқ субъектлари.

Маъмурий ҳуқуқ субъекти тушунчаси. Маъмурий ҳуқуқ субъектларнинг ҳуқуқ лаёқати ва муомала лаёқати. Жисмоний шахслар-маъмурий ҳуқуқ субъекти сифатида. Ўзини-ўзи бошқариш органлари тушунчаси, тузилиши ва

ваколатлари. Ўзбекистон Республикаси Президент ҳуқуқий мақоми. Нодавлат ташкилотлари- маъмурий ҳуқуқ субъекти сифатида. Вазирлар Маҳкамасининг ҳуқуқий мақоми. Марказий давлат ва хужалик бошқаруви органлари ҳамда уларнинг мақоми. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларнинг ҳуқуқий мақоми. Нодавлат нотижорат такилотлар-маъмурий ҳуқуқ субъекти сифатида. Жисмоний шахслар-маъмурий ҳуқуқ субъекти сифатида.

4 –мавзу Давлат хизмати ва давлат хизматчилари.

Давлат хизмати мазмуни ва асосий принциплари. Давлат хизматчилари тушунчаси, унинг хусусиятлари ва турлари. Давлат хизматига киришни тартибга солиш. Давлат хизматчиларини рағбатлантириш ва жавобгарликка тортиш. Давлат хизмат муносабатларининг тўхтатилиш асослари.

5- мавзу. Маъмурий ҳуқуқбузарлик ва жавобгарлик

Маъмурий ҳуқуқбузарлик тушунчаси ва юридик хусусиятлари. Маъмурий ҳуқуқбузарликнинг таркиби. “Маъмурий жавобгарлик” тушунчаси ва унинг субъектлари. Маъмурий жавобгарлик тўғрисида қонунчилик ҳужжатлари ва унинг принциплари. Маъмурий жазонинг мақсади ва вазифалари. Маъмурий жазони қўллаш асослари. Маъмурий жазо чоралари.

6. Мавзу. Айрим турдаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик

Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларига тажавуз қиладиган ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик. Сайлов ва референдумни ташкил этиш ҳамда ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик. Аҳоли соғлиғини сақлаш соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик табиий муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатдан фойдаланиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик транспортдаги, йўл хўжалиги ва алоқа соҳаларидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик савдо, тадбиркорлик ва молия соҳаларидаги ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик одил судловга тажовуз қилувчи ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик. Жамоат тартибига тажовуз қилувчи ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик

7. Мавзу. Маъмурий жараён ва маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритиш

“Маъмурий жараён” тушунчаси ва унинг хусусиятлари. Маъмурий жараннинг умумий босқичлари. Маъмурий-процессуал нормалар. Маъмурий ҳуқуқбузарликлар бўйича иш юритишнинг вазифалари, принциплари ва умумий қоидалари.

IV Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар **Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:**

1. Маъмурий ҳуқуқ фани тушунчаси ва тизими.
2. Давлат бошқаруви тушунчаси.
3. Давлат бошқаруви ва уларнинг турлари.
4. Бошқарув фаолиятининг усуллари.
5. Бошқарув фаолиятида маъмурий усулнинг моҳияти.
6. Давлат бошқарув органи тушунчаси ва унинг ҳуқуқий ҳолати.
7. Давлат органларининг тизими.
8. Давлат бошқарувининг марказий ва маҳаллий органлари.
9. Маъмурий ҳуқуқий нормалар тушунчаси ва уларнинг мантиқий тузулмаси.
10. Маъмурий ҳуқуқий муносабатлар тушунчаси ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари.
11. Маъмурий ҳуқуқий муносабатларнинг турлари.
12. Маъмурий ҳуқуқий муносабатларнинг субъектлари ва объектлари. Маъмурий ҳуқуқий муносабатларнинг юзага келиши, ўзгариши ва бекор бўлиши асослари.
13. Маъмурий жавобгарликнинг асосий хусусиятлари.
14. Маъмурий жазо турлари.
15. Маъмурий жазонинг мақсади.
16. Маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни кўриб чиқувчи органлар ва мансабдор шахслар.
17. Маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш ва уларнинг босқичлари.

Фуқаролик ҳуқуқи.

1 -мавзу. Фуқаролик ҳуқуқи тушунчаси, тамойиллари ва тизими

Фуқаролик ҳуқуқи тушунчаси, предмети, услуби ва функциялари. Фуқаролик ҳуқуқининг асосий тамойиллари. Фуқаролик ҳуқуқи тизими. Фуқаролик ҳуқуқи манбалари тушунчаси ва турлари. Фуқаролик қонунларининг вақт, ҳудуд ва шахслар бўйича амалда бўлиши.

2- мавзу. Фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлар

Фуқаролик-ҳуқуқий муносабат тушунчаси. Фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларнинг турлари (таснифи). Фуқаролик ҳуқуқлари ва бурчларининг келиб чиқиш асослари. Юридик фактлар. Фуқаролик ҳуқуқларининг амалга оширилиши ва бурчларининг бажарилиши. Фуқаролик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш.

3- мавзу. Фуқаролик ҳуқуқий муносабат субъекти сифатида фуқаролар

Фуқаро (жисмоний шахс) тушунчаси. Фуқароларнинг ҳуқуқ лаёқати тушунчаси. Фуқароларнинг ҳуқуқ лаёқатининг бошланиши, тамом бўлиши ва чекланиши. Фуқаронинг муомала лаёқати тушунчаси. Тўла муомала лаёқати. Эмансипация. Васийлик ва ҳомийлик тушунчаси ҳамда унинг аҳамияти. Васийлик ва ҳомийлик органлари. Васийлар ва ҳомийларнинг ҳуқуқ ва бурчлари. Фуқарони бедарак ёқолган деб тўиш. Вафот этган деб эълон қилиш. Фуқаролик ҳолати ҳужжатларини қайд қилиш тартиби. тушунчаси ва мазмуни. Фуқаронинг тадбиркорлик фаолияти. Фуқаронинг мулкӣ жавобгарлиги.

4- мавзу Фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатида юридик шахслар

Юридик шахс тушунчаси ва белгилари. Юридик шахсларнинг вужудга келиши. Юридик шахснинг таҳсис ҳужжатлари, Низом ва таҳсис шартномалар. Юридик шахсларни давлат рўйхатидан ўтказиш, амалиёт ва муаммолар. Хорижий давлат юридик шахсларининг аккредитация шартлари. Юридик шахснинг органлари. Юридик шахснинг жавобгарлиги. Давлат фуқаролик ҳуқуқининг алоҳида субъекти сифатидаги тушунчаси ва хусусиятлари.

5 -мавзу Фуқаролик ҳуқуқий муносабат объектлари

Фуқаролик ҳуқуқлари объектларининг тушунчаси ва турлари. Фуқаролик ҳуқуқлари объектларининг муомалада бўлиш хусусиятлари. Моддий неъматлар тушунчаси ва мазмуни. Фуқаролик ҳуқуқида “мол-мулк” тушунчасининг турли маънода ифодаланиши. Мол-мулкнинг турлари. Кўчмас мол-мулкни давлат рўйхатидан ўтказиш. Кўчмас мулк ҳисобланадиган бутун корхона мулкӣ комълекс сифатида. Фуқаролик ҳуқуқлари объектларининг тури сифатида ашёлар. Ашёлар тушунчаси.

6 -мавзу. Битимлар

Битим тушунчаси ва турлари. Битимнинг бошқа юридик фактлардан фарқи. Битимларнинг аҳамияти ва қўлланиш соҳаси. Битим шакллари. Битимнинг оғ`заки шакли. Битимнинг ёзма шакли. Битимнинг оддий ёзма шакли. Битимни нотариал тасдиқлаш. Битимларни давлат рўйхатидан ўтказиш. Битимнинг нотариал шаклига ва уни рўйхатдан ўтказиш талабига

риоя қилмаслик оқибатлари. Битимларнинг ҳақиқий саналиш шартлари. Ўз-ўзидан ҳақиқий саналмайдиган битим турлари ва уларнинг ҳуқуқий оқибатлари. Низоли битимларнинг турлари ва уларнинг ҳақиқий саналмаслиги оқибатлари.

7 -мавзу. Вакиллик ва ишоннома

Вакиллик тушунчаси, аҳамияти ва белгилаш асослари. Муомалага лаёқатиз шахслар номидан вакиллик қилиш. Вакиллик турлари. Ваколати бўлмаган ва ваколат доирасидан чиққан шахс томонидан тузилган битимларнинг ҳуқуқий оқибати. Ваколатиз вакиллик. Тижорат вакиллиги. Ишоннома. Ишоннома шакли. Нотариал тасдиқланган ишонномаларга тенглаштириладиган ишонномалар. Юридик шахснинг ишонномаси. Ишоннома муддати. Ишоннома бўйича ваколатларни бошқа шахсга ўтказиш..

8 -мавзу. Муддатлар. Даъво муддати

Фуқаролик ҳуқуқида муддатларнинг тушунчаси ва аҳамияти. Муддатларни аниқлаш. Фуқаролик ҳуқуқига оид юридик фактлар тизимида муддатларнинг ўрни. Муддатларнинг турлари. Фуқаролик ҳуқуқларини амалга ошириш муддатлари. Субъектив ҳуқуқнинг мавжуд бўлиш муддатлари. Кафолат муддатлари, талабларга эътироз билдириш муддатлари. Фуқаролик ҳуқуқий бурчларни ижро этиш муддатлари. Бурчларни ижро этишнинг давлат буюртмаларида ва шартномаларида белгиланадиган муддатлар. Умумий ва махсус муддатлар. Кечиктириш (муддатни ўтказиб юбориш) тушунчаси. Муддатларни ҳисоблаш. Муддатни белгилаш. Фуқаролик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш муддатлари. Даъво муддати тушунчаси ва аҳамияти. Даъво муддатининг турлари. Умумий даъво муддати. Махсус даъво муддати.

9 -мавзу. Мулк ҳуқуқи ва бошқа ашёвий ҳуқуқлар, уларни ҳимоя қилиш

Мулк тушунчаси. Мулкнинг иқтисодий маънодаги тушунчаси. Мулк ислоҳотини амалга ошириш зарурати. Мулк ҳуқуқи тушунчаси. Объектив ва субъектив маънодаги мулк ҳуқуқи тушунчаси. Мулк ҳуқуқи мазмуни. Мулк эгасининг ҳуқуқлари. Мулк шакллари. Мулк ҳуқуқининг субъектлари. Мулк ҳуқуқининг объектлари. Мулк ҳуқуқини амалга ошириш шартлари. Мол-мулкни сақлаш вазифаси. Мулк ҳуқуқининг вужудга келиши ва унинг бекор бўлиши. Мулк ҳуқуқининг бекор бўлиш асослари. Национализация. Реквизиция. Мусодара. Хусусий мулк. Оммавий мулк. Умумий мулк.

10 -мавзу. Мажбурият тушунчаси ва мазмуни.

Мажбурият тушунчаси. Мажбурият ҳуқуқи тушунчаси ва тарафлари. Мажбуриятларнинг мазмуни. Мажбуриятларнинг турлари. Мажбуриятда санкция масаласи. Мажбуриятларнинг вужудга келиш асослари.

Мажбуриятларда шахсларнинг алмашилиши. Мажбуриятларни бажариш тушунчаси. Бажариш предмети. Мажбуриятларни бажариш тамойиллари. Неустойка тушунчаси ва унинг аҳамияти. Гаров тушунчаси ва унинг вужудга келиш асослари.

11- мавзу. Шартномалар

Шартнома тушунчаси ва аҳамияти. Шартнома турлари. Олди-сотди шартномаси, унинг тушунчаси, белгилари ва турлари. Ҳадя шартномаси тушунчаси, ҳуқуқий белгилари ва предмети. Рента шартномаси тушунчаси ва ҳуқуқий белгилари. Мулк ижараси шартномаси тушунчаси ва турлари. Пудрат шартномаси тушунчаси ва турлари. Ҳақ эвазига хизмат кўрсатиш шартномаси. Йўловчи, багаж ва юк ташиш шартномаси. Транспорт экспедицияси шартномаси. Қарз шартномаси. Кредит шартномаси. Банк омонати шартномаси. Банк ҳисобварағи шартномаси. Ҳисоб-китобл актлари. Топшириқ шартномаси. Бегона шахснинг манфаатини кўзлаб топшириқсиз ҳаракат қилиш. Воситачилик шартномаси. Мол-мулкни ишончли бошқариш. Комплекс тадбиркорлик лицензияси (франшизинг) шартномаси. Омонат сақлаш шартномаси. Омонат сақлашнинг алоҳида турлари. Суғурта шартномаси. Зарар етказишдан келиб чиқадиган мажбуриятлар.

12-Мавзу. Интеллектуал фаолият тушунчаси

Интеллектуал фаолият тушунчаси ва унинг асосий белгилари. Жамият тараққиётидаги ўрни ва аҳамияти. Интеллектуал мулк ҳуқуқи (моддий ашёвий)нинг ўзига хос хусусиятлари. Муаллифлик ҳуқуқи объектлари ва уларни ҳуқуқий муҳофаза этиш асослари. Асарнинг объектив шакли ва турлари. Муаллифнинг шахсий номулкий ҳуқуқлари. Турдош ҳуқуқлар объектлари, субъектлари.

13. -Мавзу Ворислик асослари.

Ворислик тўғрисида умумий қоидалар.Васият бўйича ворислик.Қонун бўйича ворислик. Меросни эгаллаш.

III. Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Фуқаролик-ҳуқуқий муносабат тушунчаси ва элементлари.
2. Фуқаро (жисмоний шахс) тушунчаси.
3. Фуқароларнинг ҳуқуқ лаёқати тушунчаси.
4. Фуқаронинг муомала лаёқатини.
5. Васийлик ва хомийлик тушунчаси ҳамда унинг аҳамияти.
6. Юридик шахс тушунчаси ва белгилари.
7. Юридик шахсларнинг вужудга келиши.
8. Юридик шахснинг жавобгарлиги.
9. Фуқаролик ҳуқуқлари объектларининг тушунчаси ва турлари.
10. Битим тушунчаси ва турлари. Битимнинг бошқа юридик фактлардан фарқи. Битимларнинг аҳамияти ва қўлланиш соҳаси. Битим шакллари.
11. Вакиллик тушунчаси, аҳамияти ва белгилаш асослари.
12. Мажбурият тушунчаси.
13. Мажбурият ҳуқуқи тушунчаси ва тарафлари. Мажбуриятларнинг мазмуни. Мажбуриятларнинг турлари.
14. Шартнома тушунчаси ва аҳамияти. Шартнома турлари.
15. Зарар етказишдан келиб чиқадиган мажбуриятларнинг умумий қоидалари.
16. Фуқаронинг ҳаёти ва соғ`лиг`ига етказилган зарарнинг ўрнини қоплаш.
17. Интеллектуал фаолият тушунчаси ва унинг асосий белгилари.
18. Жамият тараққиётидаги ўрни ва аҳамияти.
19. Интеллектуал мулк ҳуқуқи (моддий ашёвий)нинг ўзига хос хусусиятлари. Муаллифлик ҳуқуқи объектлари ва уларни ҳуқуқий муҳофаза этиш асослари.
20. Асарнинг объектив шакли ва турлари. Муаллифнинг шахсий номулкий ҳуқуқлари.
21. Турдош ҳуқуқлар объектлари, субъектлари.
22. Ворислик асослари.
23. Умумий биргаликдаги мол-мулк ва деҳқон хўжалиги ейр участкасига эгалик ҳуқуқининг мерос бўлиб ўтиш хусусияти.
24. Мерос очилиш тартиби, меросхўрлар.
25. Васият бўйича ворислик.
26. Васиятнома шакли ва мазмунига қўйиладиган талаблар.
27. Қонун бўйича ворислик. Қонуний ворислик асослари

Оила ҳуқуқи.

1- мавзу. Оила ҳуқуқи тушунчаси, мақсад ва вазифалари.

Оила ва оила ҳуқуқи тушунчаси, мақсад ва вазифалари Оила ҳуқуқининг манбалари. Оилавий-ҳуқуқий муносабатлар тушунчаси ва турлари. Оилавий-ҳуқуқий муносабатларда иштирок этувчи субъектлар. Оилавий ҳуқуқларни амалга ошириш ва ҳимоя қилиш. Оила ҳуқуқида даъво муддати.

2 -мавзу .Оила ҳуқуқи бўйича никоҳ. Никоҳнинг тугатилиши

Оила ҳуқуқи бўйича никоҳ тушунчаси ва тузиш тартиби. Никоҳни ҳақиқий эмас деб топиш асослари ва шартлари. Никоҳнинг тугатилиши

3 –мавзу. Эр ва хотиннинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари.

Эр-хотиннинг шахсий ҳуқуқ ва мажбуриятлари. Эр ва хотиннинг мулкӣ ҳуқуқ ва мажбуриятлари. Эр ва хотин мол-мулкининг шартномавий тартиби. Никоҳ шартномаси тушунчаси ва тузиш тартиби

4 -Мавзу. Қон-қариндошлик ва болаларнинг насл-насабини белгилаш

Қон-қариндошлик тушунчаси. Қариндошлик муносабатларининг ҳуқуқӣ аҳамияти. Болаларнинг насл-насабини белгилаш тартиби ва шартлари.

5-мавзу. Ота-она ҳамда вояга етмаган болаларнинг шахсий номулкӣ ҳуқуқ ва мажбуриятлари.

Ота-она ҳамда вояга етмаган болаларнинг шахсий номулкӣ ҳуқуқ ва мажбуриятлари тушунчаси. Ота-оналар ва болалар ўртасидаги мулкӣ муносабатларнинг тартибга солиниши. Вояга етмаган болаларнинг хусусӣ мулклари ва уни тасарруф этиш.

6- мавзу. Оила аъзолари ва бошқа шахсларнинг алимент мажбуриятлари.

Алимент ҳуқуқ ва мажбуриятларининг умумӣ қоидалари. Алимент тўлаш ва ундириш тартиби. Эр-хотиннинг алимент ҳуқуқ ва мажбуриятлари.

7 -мавзу. Ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштириш.

Ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштириш шакллари тушунчаси ва ҳуқуқӣ белгилари. Ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш. Вояга етмаган болаларни ота-она қарамоғидан маҳрум этган деб топиш асослари

8- мавзу. Фарзандликка олиш.

Фарзандликка олиш тушунчаси ва унинг ҳуқуқий табиати. Васийлик ва ҳомийлик тушунчаси, уни қўллаш тартиби. Васийлик ва ҳомийлик остида бўлган вояга етмаган шахсларнинг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари. Болаларни оилага тарбияга олиш (патронат).

9 -мавзу. Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш

Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш тушунчаси ва аҳамияти. Фҳдй органларининг тизими. туғилишни қайд этиш тартиби. суд қарори билан никоҳдан ажратишни қайд этиш. Ўлимни қайд этиш тартиби. фамилия, исм, ота исмини ўзгартириш .Чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар иштирокидаги оилавий муносабатларни тартибга солиш

III. Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Оила ҳуқуқи тушунчаси, мақсад ва вазифалари.
2. Никоҳ тузиш тартиби.
3. Никоҳ тузишга монелик қиладиган ҳолатлар. Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш.
4. Эр-хотиннинг шахсий ҳуқуқ ва мажбуриятлари.
5. Эр ва хотиннинг мулкӣ ҳуқуқ ва мажбуриятлари.
6. Никоҳнинг тугатилиши.
7. Қон-қариндошлик ва болаларнинг насл-насабини белгилаш.
8. Ота-она ҳямда вояга етмаган болаларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари.
9. Оила аозоларининг ва бошқа шахсларнинг алимент мажбуриятлари.
10. Ота-она қарамоғидан маърум бўлган болаларни жойлаштириш шакллари. Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш.
11. Чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар иштирокидаги оилавий муносабатларни тартибга солиш.

Меҳнат ҳуқуқи.

1-мавзу. Меҳнат ҳуқуқи тушунчаси

Меҳнат ҳуқуқининг тушунчаси ва предмети. Меҳнат ҳуқуқининг услублари. Меҳнат ҳуқуқининг тизими. Меҳнат ҳуқуқининг манбалари, турлари ва уларнинг аҳамияти.

2-мавзу. Меҳнат ҳуқуқий муносабат тушунчаси ва унинг таснифи

Меҳнат ҳуқуқий муносабат тушунчаси ва унинг таснифи. Меҳнат ҳуқуқий муносабат субъектлари. Меҳнат муносабати субъекти сифатида фуқаро (ходим). Меҳнат ҳуқуқининг субъекти сифатида иш берувчилар. Ходимларнинг вакиллик органлари (касаба уюшмаси, меҳнат жамоаси) меҳнат ҳуқуқининг субъекти сифатида. Корхона ва ташкилотларда иш берувчининг вакиллиги. Меҳнат ҳуқуқининг тамойиллари тушунчаси. Меҳнат ҳуқуқи принциплари. Меҳнат ҳуқуқи тамойилларининг умумий таснифи.

3. Мавзу. Жамоа шартномалари ва келишувлари

Меҳнат муносабатларида ижтимоий шерикчилик . Жамоа шартномаси ва унинг корхона ва ташкилотлардаги аҳамияти. Жамоа шартномасининг тарафлари, тузилиш тартиби ҳамда унинг мазмуни. Жамоа келишувлари ва уларнинг ижтимоий шерикчилик муносабатларини тартибга солинишидаги ўрни.

4-мавзу. Меҳнат шартномаси

Меҳнат шартномаси тушунчаси, асосий хусусиятлари ва унинг меҳнат қилиш ҳуқуқларини амалга оширилишидаги аҳамияти. Меҳнат шартномасининг турлари, муддати, шакли ва мазмуни. Ишга қабул қилишни расмийлаштириш. Меҳнат шартномасини ўзгартириш

5-мавзу. Меҳнат шартномасини бекор қилиш

Меҳнат шартномасини бекор қилиш тушунчаси, асослари таснифи ва умумий қоидалари. Меҳнат шартномасини ходим ташаббуси билан бекор қилиниши. Меҳнат шартномасини иш берувчи ташаббусига кўра бекор қилиш асослари ва тартиби.. Меҳнат шартномасини тарафлар ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолатлар бўйича бекор қилиниши. Меҳнат шартномаси бекор қилинишини расмийлаштириш. Таълим тизими ходимлари билан тузилган меҳнат шартномаларини бекор қилишнинг ўзига хос хусусиятлари.

6 -мавзу. Иш вақти. Дам олиш вақти.

Иш вақти тушунчаси ва унинг турлари. Иш вақтининг нормал муддати. Иш вақтининг қисқартирилган муддати Тўлиқсиз иш вақти. Иш вақти режими. Иш вақтини ҳисобга олиб боришнинг тушунчаси ва турлари. Тунги вақтдаги ва нормал иш шароитлардан четлашганда иш вақтини тартибга солиш.

Дам олиш вақти тушунчаси ва турлари. Таътиллар тушунчаси ва унинг турлари. Меҳнат таътиллари тушунчаси ва турлари. Йиллик

қўшимча таътиллер. Меҳнат таътиллер муддатини ҳисоблаб чиқариш тартиби. Йиллик асосий таътилни олиш ҳуқуқини берадиган иш стажини ҳисоблаб чиқариш. Таътиллерни бериш ва ундан фойдаланиш тартиби .

Таътилни узайтириш ёки уни бошқа муддатга кўчириш. Таътиллер учун ҳақ тўлаш. Фойдаланилмаган таътиллер учун пуллик компенсация тўлаш. Таътиллер учун ҳақ тўлаш. Фойдаланилмаган таътиллер учун пуллик компенсация тўлаш. Педагог ходимларнинг иш вақти ва дам олиш вақти

7-мавзу. Меҳнатга ҳақ тўлаш. Кафолатли тўловлар ва компенсация тўловлари

Меҳнатга ҳақ тўлаш тушунчаси ва унинг ҳуқуқий кафолатлари. Иш ҳақи тўлаш тартиби ва кафолатлари. Кафолатли ва компенсация тўловлари тушунчаси ва ходим ҳуқуқларини таъминлашда уларнинг аҳамияти. Таълим тизими ходимларининг меҳнатига ҳақ тўлаш.

8-мавзу Меҳнат интизоми

Меҳнат интизоми тушунчаси ва уни таъминлаш усуллари. Корхоналарда меҳнат тартибини белгилашнинг ҳуқуқий асослари. Ходимларни ишдаги ютуқлар учун рағбатлантириш. Интизомий жавобгарлик

Таълим тизими ходимларининг меҳнат интизоми. Иш берувчини ходимга етказган моддий жавобгарлиги. Иш берувчига етказилган зарар учун ходимнинг моддий жавобгарлиги. Етказилган зарарни ундириш тартиби.

9-мавзу Меҳнат муҳофазаси.

Меҳнатни муҳофаза қилиш тушунчаси. Ходимларнинг меҳнатини ҳар томонлама муҳофаза қилиш ва соғлиғини сақлаш-давлатнинг Конституцион бурчидир. Меҳнатни муҳофаза қилиш институтининг мазмуни. Меҳнатни муҳофаза қилиш нормалари ва ишлаб чиқариш санитария қоидалари. Умумий тармоқлараро ва тармоқ техника хавфсизлиги ва ишлаб чиқариш санитария қоидалари. Меҳнат хавфсизлиги стандартлари тизимининг ходимлар ва меҳнат жамоаси меҳнатини муҳофаза қилишдаги аҳамияти. Меҳнатни муҳофаза қилишнинг ташкилий ҳуқуқий шакллари: меҳнатни муҳофаза қилишни режалаштириш ва молиялаштириш тадбирлари; ходимларни вақти-вақти билан тиббий кўрикдан ўтказиш; техника хавфсизлиги ишлаб чиқариш санитарияси бўйича йўриқномалар бериш ва ўқитиш. Ходимларни алоҳида муҳофаза воситалари билан таъминлаш. Таълим тизими ходимларининг меҳнат муҳофазаси. Аёллар меҳнатини муҳофаза қилиш масалалари. Ёшлар меҳнатини муҳофаза қилиш.

10-мавзу Меҳнат низолари

Меҳнат низоларини тушунчаси. Меҳнат низоларини меҳнат низолари комиссияларида кўриш. Ходимларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини қонуний мустақкамлашда суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг роли. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи органлар. Меҳнат низоларининг тааллуқлилиги.

Меҳнат низолари комиссияси ва унда низоларни кўриб ҳал этилиши. Меҳнат низоларни фуқаролик ишлари бўйича судларда кўриб ҳал этилиши. Меҳнат низоларини кўриб чиқиш ва ҳал этиш бўйича халқаро тажриба

IV Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар **Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади**

1. Меҳнат ҳуқуқи фанининг предмети, мақсад ва вазифалари.
2. Меҳнат ҳуқуқи тушунчаси
3. Меҳнат ҳуқуқи билан тартибга солинадиган
4. Меҳнатга оид ижтимоий муносабатнинг тушунчаси ва уларнинг турлари.
5. Меҳнатга оид муносабатларни тартибга солиш методининг хусусиятлари.
6. Меҳнат ҳуқуқи тармоғи, курси ва фаннинг системаси.
7. Меҳнат ҳуқуқининг функциялари.
8. Меҳнат шартномасининг тушунчаси ва тарафлари (контракт).
9. Иш вақти. Дам олиш вақти
10. Иш ҳақи. Кафолатли ва компенсацион тўловлар.
11. Меҳнат шартномасини бекор қилиш асослари.
12. Меҳнатни муҳофаза қилиш.
13. Давлат ижтимоий суғуртаси
14. Ёшга доир пенсия. Ногиронлик пенсияси. Боқувчисини йўқотганлик пенсияси. Пенсия турини танлаш ҳуқуқи. Давлат пенсияларининг миқдори.
15. Суғурта қилинган ходимларни давлат пенсиялари билан таъминлаш тартиби

Жиноят ҳуқуқи.

1 - мавзу. Жиноят ҳуқуқининг тушунчаси

Жиноят ҳуқуқининг тушунчаси, предмети ва вазифалари. Жиноят ҳуқуқининг тизими. Жиноят қонуни умумий ва махсус қисми, уларнинг илмий аҳамияти. Жиноят қонунининг ривожланиши принциплари ва уларнинг моҳияти.

2-мавзу. Жиноят тушунчаси

Жиноят ҳуқуқи назарияси ва қонунида жиноят тушунчасининг белгиланиши. Жиноят белгилари. Жиноятларни таснифлаш. Жиноий жавобгарлик ва унинг асослари

3-мавзу. Жиноят таркибин

Жиноят таркибининг тушунчаси ва унинг ҳуқуқий аҳамияти, жиноят таркибининг аломатлари ва белгилари. Жиноят турларининг таркиби. Жиноят объекти тушунчаси. Ижтимоий ҳафвли қилмишнинг даражаси ва хусусиятини Аниқлашда жиноят объектининг аҳамияти, жиноят объекти турлари. Умумий объект тушунчаси. Махсус объект тушунчаси. Жиноят Кодексининг махсус қисми тизимини шакллантиришда махсус объектининг аҳамияти. Жиноятнинг бевосита объекти. Бевосита объектининг асосий ва қўшимча белгилари. Жиноят предмети тушунчаси ва жабрланувчининг ҳуқуқий ҳолати. Аниқ жиноят таркибида бевосита объектнинг ўрни. Жиноят субъекти тушунчаси. Жиноятнинг субъектив тушунчаси ва унинг юридик аломатлари.

4 -мавзу. Жиноят босқичлари

Жиноят босқичлари тушунчаси ва унинг турлари. Жиноятга тайёргарлик куриш. Жиноятга суиқасд қилиш. Жиноятга тайёргарлик қўриш ва суиқасд қилиш учун жавобгарликнинг асослари. Жиноят содир этишдан эҳтиёрий қайтиш.

5- мавзу. Жиноятда иштирокчилик тушунчаси

Жиноятда иштирокчилик тушунчаси, унинг субъектив ва объектив белгилари. Жиноят иштирокчиларнинг турлари; бажарувчи, ташкилочи, далаолатчи, ёрдамчи.

Иштирокчиликнинг шакллари: оддий иштирокчилик, мураккаб иштирокчилик, уюшган гуруҳ, жиноий уюшма. Жиноятда иштирокчилик учун жавобгарлик доираси ва асослари. Эссесс бажарувчи. Махсус субъект, жиноятда иштирокчи сифатида. Жиноят иштирокчиларнинг жиноятдан ихтиёрий қайтиши. Жиноятга дахлдорлик тушунчаси ва турлари. Жиноятга дахлдорликнинг иштирокчиликдан фарқи.

6-мавзу. Жазодан озод қилишнинг турлари.

Жазони ижро этиш муддати ўтиб кетганлиги туфайли озод қилиш. Шартли ҳукм қилиш. Шартли озод қилиш. Жазони енгилроғи билан озод

қилиш. Касалик ёки Меҳнат қобилиятини йўқотганлиги туфайли жазодан озод қилиш. Амнистия акти ёки авф этиш асосида жазодан озод қилиш.

7-мавзу. Қилмишнинг жиноийлигини истисно қилувчи ҳолатлар тушунчаси ва турлари

Қилмишнинг жиноийлигини истисно қилувчи ҳолатлар тушунчаси ва турлари. Кам аҳамиятли қилмишлар. Мудофаа чегарасидан четга чиқиш. Охири зарурат. Охири заруратнинг ҳуқуқий шартлари. Зарурий мудофаа. Зарурий мудофанинг ҳуқуқий шартлари. Зарурий ижтимоий хавли қилмиш содир этган шахсни ушлаш вақтида зарар етказиш. Буйруқ ёки бошқа вазифани ижро этиш. Касб ёки бошқа хўжалик фаолиятга боғлиқ асосли таваккүлчилик.

Жиноят ҳуқуқида қилмишнинг жиноятчилигини истисно қиладиган ҳолатлар тушунчаси ва турлари. Уларнинг жиноий жавобгарликка ва жазодан озод қилидаган ҳолатлардан фарқи. Жиноят содир этган шахслар жиноий жавобгарликдан озод қилишнинг ижтимоий ва ҳуқуқий аҳамияти. Жавобгарликдан тортиш муддатларини ўтишининг тўхталиши ва ўз вақтида боғлиқ бўлмаган муддатнинг қўлланмаслиги.

Судланганлик тушунчаси ва унинг ҳуқуқий аҳамияти. Судланганлик ҳолатининг тугатилиши муддатлари. Судланганликни олиб ташлаш тартиби ва шартлари. Судланганлик ҳолатини олиб ташлаш ва судланганлик муддатларини ҳисоблаш.

8-мавзу. Вояга етмаганлар жавобгарлигининг хусусиятлари

18 ёшгача бўлган шахслар содир этган жиноятлар учун қўлланиладиган жазолар тизими. Вояга етмаганларга нисбатан жарима, ахлоқ тузатиш ишлари, қамоқ ва озодликдан маҳрум қилиш жазоларининг қўлланилиши. Вояга етмаганларга жазо тайинлаш хусусияти.

9-мавзу. Тиббий йўсиндаги мажбурият чоралари

Тиббий йўсиндаги мажбурият чоралар ва уларни тайинлаш. Мажбурият чораларнинг мақсади, уларни қўллашнинг умумий асослари. Тиббий йўсиндаги мажбурият чораларнинг турлари. Тиббий йўсиндаги мажбурият чоралари муддатларини узайтириш, ўзгартириш ва бекор қилиш. Алкоголизм, гиёвандлик ёки захарвандликка йўлиққан шахсларга нисбатан тиббий йўсиндаги чораларни қўллаш.

Либераллаштиришнинг ҳуқуқий асослари. Хаёт ва соғлиққа қарши жиноятлар. Жинсий эркинликка қарши жиноятлар. Тинчлик ва хавфсизликка

қарши жиноятлар. Иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар. Ҳарбий соҳадаги жиноятлар.

IV Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар **Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади**

1. Жиноят ҳуқуқининг тушунчаси, предмети ва вазифалари. Жиноят ҳуқуқининг тизими.
2. Жиноят таркибининг тушунчаси ва унинг ҳуқуқий аҳамияти, жиноят таркибининг аломатлари ва белгилари.
3. Жиноят турларининг таркиби.
4. Жиноят объекти тушунчаси.
5. Жиноятнинг субъектив тушунчаси ва унинг юридик аломатлари.
6. Жиноятни квалификациясида айб шаклларнинг аҳамияти. Қасдан содир этилган жиноятнинг шакли ва турлари.
7. Жиноят тушунчаси, жиноятларни таснифлаш, жавобгарликка тортилиши лозим бўлган шахслар, ақли расолик тушунчаси, мастлик ҳолатида содир этган жиноятлар учун жавобгарлик, жиноий жавобгарликнинг асослари.
8. Жазодан озод қилишнинг турлари. Жазони ижро этиш муддати ўтиб кетганлиги туфайли озод қилиш. Шартли ҳукм қилиш. Шартли озод қилиш. Жазони енгилроғи билан озод қилиш. Қасалик ёки Меҳнат қобилиятини йўқотганлиги туфайли жазодан озод қилиш. Амнистия акти ёки авф этиш асосида жазодан озод қилиш.
9. Жиноятда иштирокчилик тушунчаси, унинг субъектив ва объектив белгилари. Жиноят иштирокчиларнинг турлари; бажарувчи, ташкилоччи, далаолатчи, ёрдамчи.
10. Иштирокчиликнинг шакллари: оддий иштирокчилик, мураккаб иштирокчилик, уюшган гуруҳ, жиноий уюшма. Жиноятда иштирокчилик учун жавобгарлик доираси ва асослари. Эксцесс бажарувчи. Махсус субъект, жиноятда иштирокчи сифатида. Жиноят иштирокчиларнинг жиноятдан ихтиёрий қайтиши. Жиноятга дахлдорлик тушунчаси ва турлари. Жиноятга дахлдорликнинг иштирокчиликдан фарқи.
11. Қилмишнинг жиноийлигини истисно қилувчи ҳолатлар тушунчаси ва турлари.
12. Жиноят ҳуқуқида қилмишнинг жиноятчилигини истисно қиладиган ҳолатлар тушунчаси ва турлари.
13. Вояга етмаган шахслар содир этган жиноятлар учун қўлланиладиган жазолар тизими..
14. Тиббий йўсиндаги мажбурлов чоралар ва уларни тайинлаш
15. Либераллаштиришнинг ҳуқуқий асослари.

16. Хаёт ва соғлиққа қарши жиноятлар.
17. Жинсий эркинликка қарши жиноятлар.
18. Тинчлик ва хавфсизликка қарши жиноятлар.
19. Иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар.
20. Ҳарбий соҳадаги жиноятлар.

Халқаро ҳуқуқ

1-мавзу. “Халқаро ҳуқуқ” тушунчаси.

Халқаро ҳуқуқнинг вужудга келиши ҳамда ривожланишининг асосий босқичлари. Халқаро ҳуқуқ: тушунчаси, моҳияти, узига хос хусусиятлари ва вазифалари. Халқаро ҳуқуқ тизими. Халқаро ҳуқуқ тармоқлари. Халқаро ҳуқуқ ва давлат ички ҳуқуқининг ўзаро алоқа соҳаси. Халқаро ҳуқуқ ва давлат ички ҳуқуқининг ўзаро нисбати доктриналари.

2-мавзу. Халқаро ҳуқуқ манбалари

Халқаро ҳуқуқ нормалари, уларнинг ўзига хос хусусиятлари ва турлари. Халқаро ҳуқуқда ҳуқуқ ижодкорлиги. Халқаро ҳуқуқ манбалари, уларнинг умумий тавсифи ва ўзаро нисбати. Халқаро ташкилотларнинг қарорлари, уларнинг ўзига хос хусусиятлари, турлари, юридик кучи, шаклланиш тартиби. Халқаро ташкилотларнинг ички ҳуқуқи.

3 мавзу. Халқаро ҳуқуқ тамойиллари

«Халқаро ҳуқуқ тамойиллари» тушунчаси ва унинг таснифи. Халқаро ҳуқуқ асосий тамойилларининг мазмуни

4.-мавзу. Халқаро ҳуқуқ субъектлари

Халқаро ҳуқуқ субъектлари: тушунчаси, турлари, мазмуни ва ўзига хос хусусиятлари. Давлатлар - халқаро ҳуқуқнинг асосий субъекти сифатида. Халқаро ҳуқуқда давлат суверенитети. Халқаро ҳуқуқий тан олиш, унинг турлари ва юридик оқибатлари. Халқаро ҳуқуқда ҳуқуқий ворислик.

5 –мавзу. Худуд ва аҳоли

Халқаро ҳуқуқда худуд: тушунчаси, тартибга солиш объектлари, худудларнинг турлари. Демилитаризация ва нейтрализация қилинган худудлар. Давлат худуди: тушунчаси ва турлари. Давлатнинг худудий яхлитлиги. Давлат чегаралари: таърифи, турлари, белгилаш, ўзгартириш ва

қўриклаш тартиби.Халқаро дарёлар. Ахоли холатини халқаро ҳуқуқий тартибга солиш. Фуқароликнинг халқаро ҳуқуқий масалалари.Чет элликлар учун белгиланган режим.Бошпана бериш ҳуқуқи.

6-мавзу. Халқаро шартномалар ва халқаро конференциялар

Халқаро шартнома: тушунчаси, турлари. Халқаро шартномалар ҳуқуқи тўғрисидаги Вена конвенцияси (1969 йил).Халқаро шартномаларни тузиш босқичлари. Ратификация қилиш.Шартноманинг кучга кириши. Шартномани рўйхатдан ўтказиш.Халқаро шартномаларнинг шакли ва тузилиши. Халқаро шартномаларнинг ҳақиқий эмаслиги, уларни тўхтатиш ва амал қилишини тўхтатиб туриш. Денонсация қилиш. «Халқаро конференция» тушунчаси. Процедура қоидалари ва қарорлар қабул қилиш тартиби.Давлатлар делегациялари ва конференция органлари.Халқаро конференция ҳужжатлари турлари ва уларнинг ҳуқуқий аҳамияти.

7-мавзу. Халқаро ташкилотлар ҳуқуқи ва ташқи алоқалар ҳуқуқи

«Халқаро ташкилотлар» тушунчаси, уларнинг таснифи, ҳуқуқий табиати ва тузилиши. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти: ташкил топиш тарихи, мақсад ва тамойиллари. БМТ Устави тузилиши ва мазмуни.БМТ Бош ассамблеяси. БМТ Хавфсизлик Кенгаши.БМТ иқтисодий ва ижтимоий кенгаши. Ташқи алоқалар ҳуқуқи : тушунчаси, институтлари,манба ва субъектлари. Давлатларнинг ташқи алоқа органлари.Дипломатик ваколатхоналар. Дипломатик имтиёз ва иммунитетлар. Дипломатик корпус Консуллик муассасалари: тушунчаси, турлари, таркиби.Консуллар даражалари. Иммунитет ва имтиёзлар.

8-мавзу. Халқаро ҳуқуқий жавобгарлик ва халқаро низоларни тинч йул билан тартибга солиш

Халқаро ҳуқуқ субъектларининг «Халқаро ҳуқуқий жавобгарли»ги тушунчаси ва унинг асослари. «Халқаро ҳуқуқбузарлик» тушунчаси ва унинг турлари.Халқаро жавобгарликнинг тур ва шакллари. Халқаро низоларни ҳал қилишнинг халқаро ҳуқуқий воситалари. Халқаро низоларни судда ҳал қилиш. Халқаро ташкилотлар доирасида низоларни ҳал қилиш.

9-мавзу. Халқаро жиноят ҳуқуқи

«Халқаро жиноят ҳуқуқи» тушунчаси, унинг вужудга келиши, тамойиллари ва манбалари. Жиноятчиликка қарши кураш бўйича халқаро органлар Халқаро жиноятлар: субъект ва объектлари. «Халқаро жиноятлар» тушунчаси ва унинг турлари. Халқаро аҳамиятга молик жиноятларга қарши курашда давлатлар ҳамкорлигининг тур ва шакллари Халқаро хавфсизлик ҳуқуқи. Халқаро хавфсизликни таъминлаш бўйича халқаро ҳамкорликда Ўзбекистоннинг фаолияти.

10-мавзу. Қуролли можаролар ва халқаро ҳуқуқ

Халқаро ҳуқуқ қуролли можаролар даврида: тушунчаси, тамойиллари, манбалари. «Женева ҳуқуқи» ва «Гаага ҳуқуқи». Урушнинг бошланиши ва унинг ҳуқуқий оқибатлари. Уруш майдони. Урушда бетарафлик. Уруш олиб боришнинг тақиқланган восита ва усуллари. «Урушдан жабрланганлар» тушунчаси. Комбатантлар ва нокомбатантлар. Урушдан жабрланганларни ҳимоя қилиш тўғрисидаги Женева конвенциялари (1949 йил). Харбий оккупация. Уруш тугашининг халқаро ҳуқуқий оқибатлари.

11-мавзу Халқаро хавфсизликни таъминлаш

Халқаро хавфсизлик ҳуқуқи: тушунчаси, тизимлари, мақсадлари. Коллектив хавфсизлик. Қуролсизланиш, қуролли кучлар ва қурол-яроғларни қисқартириш. Халқаро ҳуқуқ ва ядро қуролини чеклаш. Конвенциялар. Бактериологик ва кимёвий қуролларни тақиқлаш. тўғрисидаги конвенциялар.

IV Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади

1. Халқаро ҳуқуқнинг мақсад ва вазифалари.
2. Халқаро ҳуқуқнинг вужудга келиши ва ривожланиш тарихи.
3. Халқаро ҳуқуқ принциплари.
4. Халқаро ҳуқуқий муносабатлар субъектлари.
5. Давлат халқаро ҳуқуқнинг асосий субъекти сифатида.
6. Халқаро ҳуқуқ манбалари.
7. Халқаро ҳуқуқда ҳудуд тушунчаси.
8. Давлат ҳудудининг таснифи ва юридик табиати. Давлат чеграси тушунчаси.
9. Халқаро ҳуқуқда аҳоли.
10. Халқаро ҳуқуқда жавобгарлик тушунчаси, субъектларнинг халқаро-ҳуқуқий жавобгарлиги турлари ва шакллари, халқаро ташкилотларнинг жавобгарликлари ва шахсларнинг халқаро жиноий жавобгарлиги.

11. Халқаро ташкилотлар ҳуқуқи, халқаро ташкилотларнинг турлари ва функциялари, дипломатия ва консуллик ҳуқуқи, халқаро иқтисодий ҳуқуқ, халқаро экологик ҳуқуқ, халқаро шартномалар ҳуқуқи.
12. Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсати ва дипломатияси.

Экология ҳуқуқи.

1-мавзу. Экология ҳуқуқининг тушунчаси, предмети ва вазифалари

Экология ҳуқуқининг тушунчаси ва ўзига хос хусусиятлари. Табиат ва жамият, улар ўртасидаги ўзаро муносабат шакллари. Табиат ва жамият ўртасидаги ўзаро муносабатларга нисбатан қарашлар тизими. Табиатни муҳофаза қилиш принциплари. Ўзбекистоннинг экологик сиёсати. Давлат ва ҳуқуқнинг экологик функцияси. Экологик муносабатлар, экологик ҳуқуқий нормалари ва ҳуқуқий муносабатлар. Экология ҳуқуқи фанининг ривожланишдаги асосий йўналишлар. Экология ҳуқуқининг вужудга келиши ва ривожланиши. Экология ҳуқуқи тизими. Ҳуқуқ тизимида экология ҳуқуқининг ўрни.

Экология ҳуқуқи манбалари тушунчаси ва ўзига хос хусусиятлари.

2-мавзу. Табиий ресурсларга нисбатан мулк ҳуқуқи.

Табиий ресурсларга нисбатан мулк ҳуқуқи тушунчаси ва асосий белгилари. Табиий ресурсларига нисбатан давлат мулк ҳуқуқи. Давлат мустақиллиги ва табиат объектларига мулк ҳуқуқи. Табиий ресурсларига нисбатан мулк ҳуқуқи мазмуни ва шакллари. Табиий ресурсларга нисбатан мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш.

3-мавзу. Экология соҳасида бошқарувнинг ҳуқуқий асослари.

Экология соҳасида бошқарув тушунчаси, турлари ва хусусиятлари. Экология соҳасида давлат бошқаруви. Экология соҳасида ижтимоий бошқарув. Экология соҳасида давлат бошқаруви органларининг тизими ва уларнинг ваколатлари. Экология соҳасида давлат бошқаруви вазифаси. Умумий ваколатли ва махсус ваколатли давлат бошқаруви органлари.

Экологик мониторинг тушунчаси, турлари, олиб бориш тартиби. Экологик мониторингни ҳуқуқий асослари. Глобал экологик мониторинг. Регионал экологик мониторинг. Маҳаллий (локал) экологик мониторинг.

4-мавзу. Экологик назорат ва экологик экспертизанинг ҳуқуқий ҳолати.

Экологик назорат ҳуқуқий ҳолатининг тушунчаси ва хусусиятлари. Экологик назорат тизими ва мазмуни. Атроф-муҳитнинг давлат мониторинги. Давлат экологик назоратнинг ҳуқуқий ҳолати. Экология соҳасида жамоат назорати ва унинг аҳамияти. Экологик экспертиза олиб боришнинг тушунчаси, аҳамияти ва зарурияти. Экологик экспертизанинг ҳуқуқий асослари. Экологик экспертиза тизими. Давлат экологик экспертизаси. Санитар экологик экспертизаси. Атроф-табiiй муҳитни муҳофаза қилишдан жамоат ва илмiiй экспертизанинг роли.

5-мавзу. Экологик-ҳуқуқий жавобгарлик.

Экологик-ҳуқуқий жавобгарлик тушунчаси ва турлари. Экологик-ҳуқуқий жавобгарликнинг ҳуқуқий жавобгарлик тизимидаги ўрни. Экологик-ҳуқуқий тартибга қарши қаратилган ижтимоiiй хавфли ҳаракат ва ҳаракатизликнинг ижтимоiiй ҳуқуқий тавсифи. Экологик-ҳуқуқий жавобгарлик тизими. Интизомиiй жавобгарлик. Экологияга зарар етказилганлик учун фуқаролик ҳуқуқий жавобгарлик. Экологик қонунчиликни бузганлик учун маъмурий жавобгарлик. Маъмурий таъсир самарадорлигини ошириш йўллари. Экология қонунчилигини бузганлик учун жиноiiй-ҳуқуқий жавобгарлик. Экологик-ҳуқуқий жавобгарлик самарадорлигини ошириш муаммолари. Суд органлари, ҳўжалик судлари, прокуратура, ички ишлар органларининг экологик ҳуқуқни бузганликка қарши курашдаги ўрни. Экологик таълим ва тарбиянинг ҳуқуқий масалалари.

6-мавзу. Экологик муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати.

Ердан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати тушунчаси. Сувдан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати. Ер ости бойликларидан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати. Ўсимлик дунёсидан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати. Ўрмонлардан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати. Ҳайвонот дунёсидан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати. Атмосфера хавосини ҳуқуқий муҳофаза қилиш. Алоҳида муҳофаза этиладиган табiiй ҳудудлар ва объектларнинг ҳуқуқий ҳолати. Саноат, транспорт, қишлоқ кўжалиги, энергетика ва бошқа тармоқларда атроф муҳитни ҳуқуқий муҳофаза қилиш. Аҳоли пунктларида атроф-муҳитни ҳуқуқий муҳофаза қилиш. Атроф-табiiй муҳитни халқаро-ҳуқуқий муҳофаза қилиш.

IV Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар **Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:**

1. Экология ҳуқуқининг тушунчаси.

2. Табиат ва жамият, улар ўртасидаги ўзаро муносабат шакллари.
3. Табиатни муҳофаза қилиш принциплари.
4. Давлат ва ҳуқуқнинг экологик функцияси.
5. Экологик муносабатлар, экологик ҳуқуқий нормалари ва ҳуқуқий муносабатлар.
6. Экология ҳуқуқи тизими.
7. Экология ҳуқуқи манбалари.
8. Ердан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати тушунчаси.
9. Сувлар ҳуқуқий тартибга солиш, фойдаланиш ва муҳофаза қилиш объекти сифатида.
10. Сув қонунчилигини бузганлик учун юридик жавобгарлик.
11. Ўсимлик дунёсидан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати.
12. Ўсимлик дунёси тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун юридик жавобгарлик.
13. Алоҳида муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар ва объектлар ҳуқуқий ҳолатининг тушунчаси ва хусусиятлари.
14. Алоҳида муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар ва объектлар тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун юридик жавобгарлик.
15. Саноат, транспорт, энергетика ва бошқа хўжалик тармоқларида табиий ресурсларидан фойдаланиш ва муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий ҳолати тушунчаси ва хусусияти.

Тадбиркорлик ҳуқуқи асослари

1-мавзу Тадбиркорлик ҳуқуқи тушунчаси

Тадбиркорлик ҳуқуқи тушунчаси ва предмети. Тадбиркорлик ҳуқуқининг манбалари. Фуқаролар (хусусий), жамоа мулкига асосланган тадбиркорлик, давлат мулкига асосланган тадбиркорлик, аралаш мулкка асосланган тадбиркорлик.

2-мавзу: Тадбиркорлик фаолияти субъектлари ва улар фаолиятини ташкил этиш: миллий ва хориж тажрибаси.

Тадбиркорлик фаолияти субъектлари тушунчаси ва белгилари. Тадбиркорлик ҳуқуқи субъектлари таснифи. Жисмоний шахсларнинг тадбиркорлик фаолияти. Давлат томонидан тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш. Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи юридик шахслар. Акциядорлик жамиятлари. Шўъба ва қарам жамиятлар. Масъулияти чекланган ва кўшимча масъулиятли жамиятлар. Хўжалик ширкатлари ва

уларнинг турлари (тўлик ва коммандит ширкатлар).

3-мавзу: Тадбиркорлик субъектларининг банкротлиги.

Банкротлик тушунчаси. Банкротлик тўғрисидаги қонунчилик. Банкротликка оид ҳуқуқий институтлар. Судгача санация. Банкротлик тўғрисидаги ишларни судда кўриб чиқиш тартиби. Кузатув. Суд санацияси. Ташқи бошқарув. Банкрот корхонани тугатиш. Келишув битими ва уни тузиш тартиби. Банкротликнинг соддалаштирилган таомиллари. Айрим хўжалик юритувчи субъектлар банкротлигининг хусусиятлари.

4-мавзу: Тадбиркорлик фаолиятида шартномалар

Тадбиркорлик шартномалари. Тадбиркорлик фаолиятидаги шартномаларнинг турлари. Тадбиркорлик шартномалари тарафлари, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари. Шартномаларни тузиш бўйича асосий қоидалар. Тадбиркорлик шартномалари шартларини бажариш, ўзгартириш ва бекор қилиш. Тадбиркорлик шартномаси мажбуриятлари юзасидан жавобгарлик.

5-мавзу: Ташқи иқтисодий фаолиятнинг ҳуқуқий тартибга солиниши.

Ташқи иқтисодий фаолият тушунчаси ва унинг ҳуқуқий асослари. Ташқи иқтисодий фаолият субъектлари. Ташқи иқтисодий фаолиятни давлат томонидан тартибга солиш усуллари. Ташқи иқтисодий фаолиятни квоталаш, лицензиялаш, тариф ва нотариф, солиқлар ҳамда валюта орқали тартибга солиш. Ташқи иқтисодий фаолиятда шартномалар ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари. Ташқи иқтисодий фаолиятда шартномавий мажбуриятлар юзасидан жавобгарлик.

6-мавзу: Тадбиркорлик субъектлар фаолияти устидан давлат назорати.

Тадбиркорлик субъектлари фаолияти устидан давлат назорати тушунчаси, принциплари ва ҳуқуқий асослари. Назорат қилувчи органлар ва уларнинг ваколатлари. Тадбиркорлик субъектлари фаолияти устидан давлат назорати шакллари. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини текшириш турлари.

7-мавзу: Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш.

Тадбиркорлик субъектларини ҳимоя қилиш тизимини ташкил этишнинг зарурати. Тадбиркорлик субъектларини ҳимоя қилишнинг ташкилий-ҳуқуқий тизими. Тадбиркорлик фаолиятини ҳуқуқий ҳимоя тизимини ҳуқуқий таъминлаш. Тадбиркорлик субъектларини назорат қилишда ҳуқуқий ҳимоя тизимининг амал қилишининг ўзига хос хусусиятлари.

8-мавзу. Тадбиркорлик соҳасидаги юридик жавобгарлик.

Тадбиркорлик соҳасидаги юридик жавобгарлик. Шартномавий жавобгарлик. Солиққа оид муносабатларда жавобгарлик. Банкротликни яширганлик учун жавобгарлик. Монополияга қарши кураш талабларини бузганлиги учун жавобгарлик. Савдо ёки воситачилик билан ноқонуний шуғулланиш.

IV Семинар машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади

1. Тадбиркорлик ҳуқуқининг тушунчаси, предмети ва принциплари
2. Тадбиркорлик ҳуқуқининг манбалари
3. Тадбиркорлик ҳуқуқий муносабатлар ва турлари
4. Давлат томонидан тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш
5. Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи юридик шахслар
6. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ташкил этиш тартиби
7. Тадбиркорлик субъектларининг банкротлиги
8. Тадбиркорлик фаолиятининг мулкӣ асослари
9. Тадбиркорлик фаолиятида шартномалар
10. Ташқи иқтисодий фаолиятнинг ҳуқуқий тартибга солиниши
11. Тадбиркорлик субъектларини молиялаш ва кредитлаш асослари
12. Тадбиркорлик субъектларини солиққа тортиш
13. Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини

ҳимоя қилиш

IV. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Маъмурий жавобгарликни қўллаш асослари
2. Маъмурий жавобгарлик тамойиллари
3. Маъмурий жавобгарликнинг бошқа жавобгарликдан фарқи. Маъмурий жазо турлари
4. Фуқораларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ва аҳолининг соғлиқни сақлаш соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик
5. Табиий мухитни муҳофаза қилиш ва табиатни фойдаланиш соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик
6. Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритиш

7. Одил судлов, жамоат ва бошқарувнинг белгиланган тартибга тажовуз қилувчи ҳуқуқбузарликлар учун маъмурий жавобгарлик
8. Саноатдаги, қурилишдаги, иссиқлик энергияси, кишлок хўжалиги ва санитария
9. Маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш тартиби
10. Фуқароларнинг меҳнатини муҳофаза қилишига бўлган ҳуқуқлари.
11. Меҳнатни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солишнинг асосий принциплари мазмуни.
12. Кадрларни танлаш ва жой – жойига қўйиш ишчи кучини ҳаракатлантириш соҳасида.
13. Меҳнат ҳуқуқи субъектларининг масъулияти
14. Корхоналар, муассасалар, ташкилот – меҳнат ҳуқуқининг субъектлари сифатида
15. Меҳнат шартномасини шакли ва муддатлар.
16. Ишга қабул қилинаётганда тиббий кўрикдан ўтказиш.
17. Ишдан бўшатишнинг ҳуқуқий оқибатлари
18. Иш вақти ва дам олиш вақти
19. Кафолатлар ва компенсация тўловлар.
20. Меҳнат интизоми ва жавобгарлик
21. Меҳнатни муҳофаза қилиш
22. Давлат ижтимоий суғуртаси. Давлат ижтимоий суғуртаси бўйича бериладиган нафақалар. Пенсия таъминоти
23. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик ҳуқуқи тушунчаси ва унинг бозор иқтисодиёти муносабатларини мустаҳкамлаш жараёнидаги моҳияти.
24. Фуқаролик ҳуқуқи билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар.
25. Ижтимоий муносабатларни тартибга солишнинг фуқаролик ҳуқуқий услуби ва унинг ўзига хос хусусиятлари
26. Битим тушунчаси ва турлари.
27. Вакиллик ва ишончнома.
28. Фуқаролик ҳуқуқига оид юридик фактлар тизимида муддатларнинг ўрни.
29. Мулк ҳуқуқининг мазмуни.
30. Мажбурият тушунчаси ва мазмуни.
31. Бозор муносабатлари шароитида шартнома тушунчаси ва аҳамияти.
32. Мажбуриятларнинг бажарилишини таоминлаш.
33. Интеллектуал фаолият тушунчаси ва унинг асосий белгилари.
34. Интеллектуал мулк объектларига нисбатан шахсий ва мулк ҳуқуқлар.
35. Ижара шартномасининг муддатидан
36. Патент ҳуқуқи.
37. Омонат сақлаш шартномаси. Омонат сақлашнинг алоҳида турлари
38. Суғурта шартномаси
39. Оддий ширкат шартномаси. Оммавий танлов. Мукофотни ошқора ваъда қилиш. Қимор ва гаров ўйинлар ўтказиш

40. Ўзбекистон Республикасида оила қонунчилигининг ривожланиш тарихи.
41. Мустақиллик шарофати асосида оила қонунчилигига киритилган ўзгартиришлар
42. Болаларнинг оиладаги ҳуқуқлари
43. Никох шартномаси, уни тузиш тартиблари
44. Никохланувчиларнинг тиббий кўрикдан ўтиш сабаблари
45. Чет эл фуқараси билан оила қурганларнинг мулкӣ ва шахсий муносабатларинининг ҳуқуқӣ асослари; болаларга бўлган насил-насабни белгилашнинг ҳуқуқӣ асослар.
46. Қон – қариндошлик тушунчаси, турлари: ёт аралашмаган ва ёт аралашган қариндошлик тушунчаси
47. Болаларнинг насл-насабини белгилаш сабаблари;
48. Алимент мажбуриятлари
49. Фарзандликка олиш
50. Болаларни оилага тарбияга олиш (патронат)
51. Фуқаролик ҳолати далолатномалари тушунчаси
52. Ота – оналик ҳуқуқларидан маҳрум қилиш сабаблари
53. Бозор иқтисодиёти шароитида хўжалик(тадбиркорлик) ҳуқуқининг роли..
54. Хўжалик (тадбиркорлик) ҳуқуқининг тушунчаси ва унинг предмети
55. Хўжалик (тадбиркорлик) ҳуқуқининг асосий тамойиллари
56. Инсофли ва инсофсиз рақобат тушунчалари ҳамда уларнинг шакллари
57. Исте`молчилар ҳуқуқ ва манфаатларини инсофсиз
58. рақобатдан ҳимоя қилиш
59. Товар ва молия бозорларида монополиятик фаолият
60. тушунчаси ва белгилари
61. Монополистик фаолиятни амалга оширишнинг оқибатлари
62. ва жавобгарлик турлари
63. Фонд биржалари, уларнинг тузилиши ва вазифалари
64. қимматли қоғозлар бозорида инвестиция институтларининг таркиби ва уларнинг фаолияти
65. Бухгалтерия ҳисоби, ҳисоботлари, статистик ва аудит фаолиятни ҳуқуқӣ тартибга солиш тушунчаси, вазифалари
66. Бухгалтерия ҳисобини юритиш ва унинг ҳуқуқӣ
67. жиҳатдан тартибга солиниши
- 68.Кредит шартномаси юзасидан мажбуриятларнинг

VI .Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбаалари

Асосий адабиётлар

1. А.Х.Саидов ва бошқалар Конституциявий ҳуқуқ Дарслик. Т.

«Комплекс Принт» нашриёти .-2019.

1. Маъмурий ҳуқуқ. Дарслик - Н.Т . Исмоилов, А.С.Турсунов ИИВ Академияси, 2015-532 б.
2. Ф.М.Отахўжаев. Оила ҳуқуқи – Т.: Чўлпон, 2013
3. Турсунов Й. Халқаро меҳнат ҳуқуқи. Дарслик. -Т.: ТДЮИ, 2010.
4. Р.Рўзиев, В.Топилдиев. Фуқаролик ҳуқуқи. Умумий қисм – Т.: Чўлпон, 2011
5. Муалифлар жамоаси Меҳнат ҳуқуқи . – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2014 - 261 б
6. М.Х.Рустамбоев. Жиноят ҳуқуқи. - Т.: Илм зиё 2006
7. М.Нурманов. Экология ҳуқуқи. – Т.: 2015

Қўшимча адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Т.: Ўзбекистон, 2018 йил. (тегишли моддалар)
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. –Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ,2017.
3. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. –Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ,2018
4. Шавкат Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1 жилд. Т.:Ўзбекистон, 2018 йил. 137-151; 461-496; 504-538 бетлар.
5. Шавкат Мирзиёев. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Т.: 2018 й. 136-146; 176-221 бетлар.
6. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқнинг моҳияти: анънавий ва замонавий назариялар. Ўқув қўлланма. .Т.: ТДЮИИ, 2010.-96 б.
7. Нажимов М.К. Ҳуқуқий онг ва ҳуқуқи маданият. –Т.: ТДЮУ, 2018.-66 б.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. (*Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда*)

Ахборот манбалари:

9. <http://www.lex.uz>
10. <http://www.senat.uz>
11. <http://www.gov.uz>
12. <http://www.mtdp.uz>
13. <http://www.parliament.uz>
14. <http://www.ziyounet.uz>

ДОЙМХА